

Vynález knihtisku – tištěná kniha

Jam. Stradonus inv. 1564. Galle excid.

4.

IMPRESSIO LIBRORVM.

Potest vt vna vox capi aure plurima:

Limunt ita vna scripta mille paginas.

- <http://www.youtube.com/watch?v=0Cd7Bsp3dDo>

KNIHTISK

- tisk z výšky
- umožňuje rychlé vyhotovení knihy v mnoha exemplářích, její rozšíření a zlevnění.
- Protože nejstarší tisky nejsou datovány ani označeny jménem tiskaře, vznikly o vynálezci knihtisku různé domněnky.
- vynález knihtisku se datuje do roku 1440 (První známý doklad Gutenbergova tisku datován 1447 v Mohuči)

Johann Gensfleisch zv. Johann Gutenberg (1397/1400 Mohuč – 1468 Mohuč)

- Příjmení si změnil podle rodiště „Hof zum Gutenberg“
- brusič drahokamů, výrobce zrcadel, zlatník
- 1428 odchází do Štrasburku
- 1440 vynález knihtisku
- 1448 návrat do Mohuče
- 1450, 1452 vypůjčoval peníze od Arnolda Gelthuse a Jana Fusta
- 1455 spor – propadnutí dílny Janu Fustovi
- 1465 ve službách mohučského arcibiskupa Adolfa Nasavského

IOANNES GVTEBERG, ET IVO SCHEFFERVVS.

INter artes pulcherrimas & præstantissimas nõ ¹⁴⁴⁰
limmeritò impressoria maxima cēsenda est, qua
uno die duo homines tantum literarū imprimunt,
quantum vix anno integro plures antea scribere
potuerunt. Eius primī authores fuerunt Ioannes
Faustus, & Ivo Schefferus, Anno 1440. Illi enim
Moguntiz Germanorum existentes, atq; diuino
ingenio valentes de hac re diu cogitarunt. tādē
uerò literas formantes composuerunt, atq; huius
artis specimē exhibuerūt. Erat autem ars illā pri
mò abscondita & paucis manifestata. literas enim
in saculis clausis secum in officinas ferebant, ac ab
euntē auferebant: donec temporis successu ars
aucta, atq; plurimū illustrata fuerit. Postea superuenēre Ioannes Gutenber
Kk ger, Ioan-

- Sám Gutenberg svůj vynález tajil, žádný svůj tisk nepodepsal a o jeho tisku se dozvídáme jen ze soudních jednání.
- Šlo mu o přesnou nápodobu rukopisných knih, vzorem písma mu byla textura

Princip vynálezu knihtisku

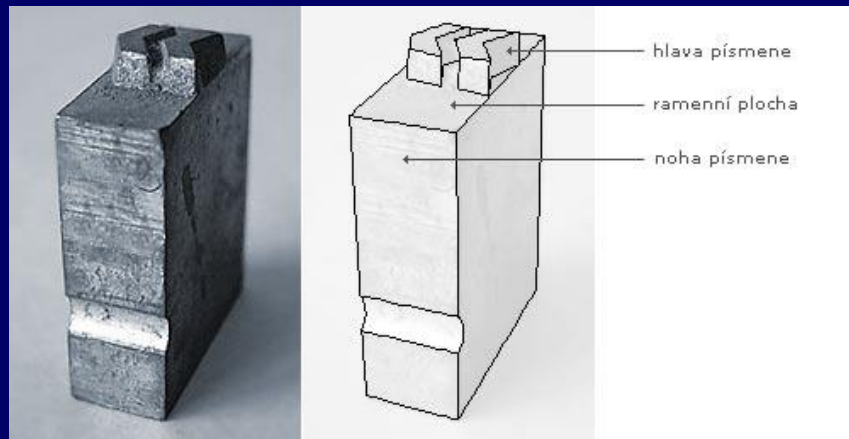
- Vycházel ze zákonitostí tisku z výšky
- Pohyblivé litery (samostatné kovové litery podle jedné matrice – sériově vyráběné)
- Vynález liteřiny, slitiny z níž se písmena odlévala (olovo + cín + antimon)
- Vynález nového typu barvy (Iněná fermež + saze)
- Vynález tiskové formy (sazba)
- Sestrojení tiskařského lisu

- Princip fungoval beze změn až do 19. století

Písmolijec

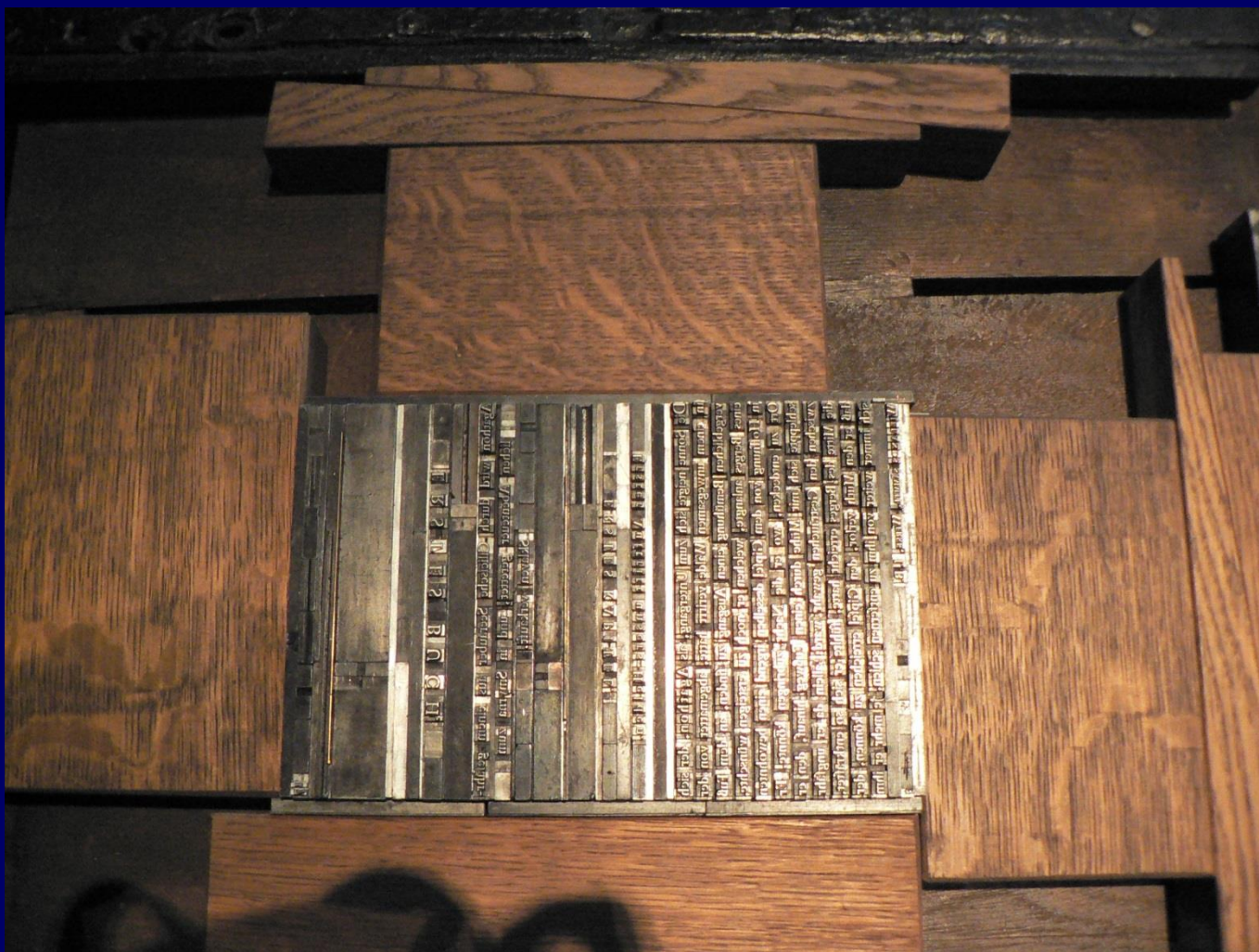
Hans Sachs, *Eigentliche
Beschreibung aller Stände
aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

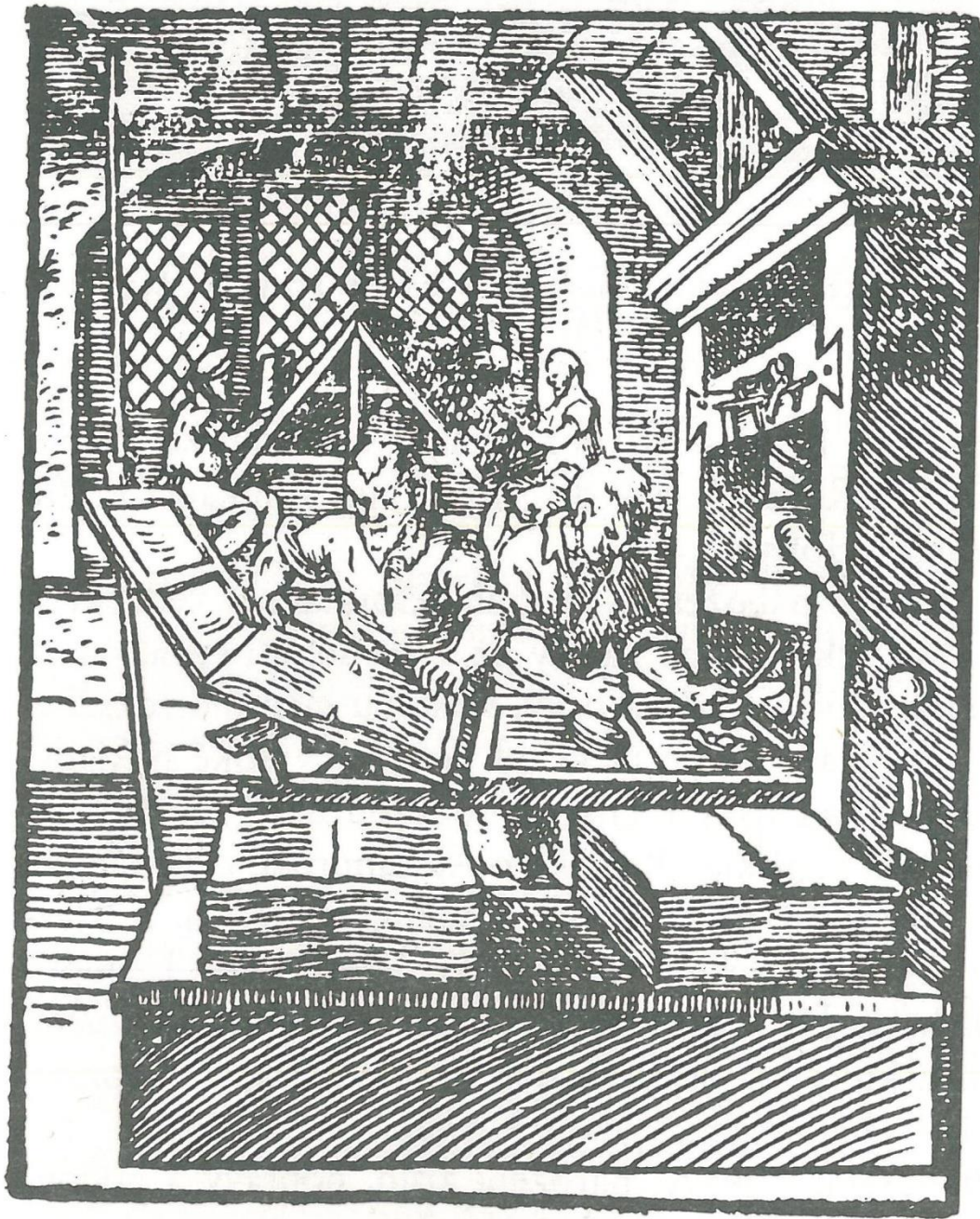
Samostatné kovové litery

Sazebnice (jinak též lod'ka) pro skládání hotových řádek a sazítka. Sazebnice existovaly v několika velikostech. Sloužily k úpravě a přenášení hotových částí sazby. Otevřené strany byly určeny pro nasouvání a vysouvání sazby.

Ukázka vyskládaného textu, který se dal následně rozmetat a písmena znovu použít – text připravený k tisku

Tiskař

Hans Sachs, *Eigentliche Beschreibung aller Stände aus Erden*. Frankfurt 1574
Dřevořezy Josta Ammana

Replika Gutenbergova tiskařského lisu z 19. století (Lipsko)

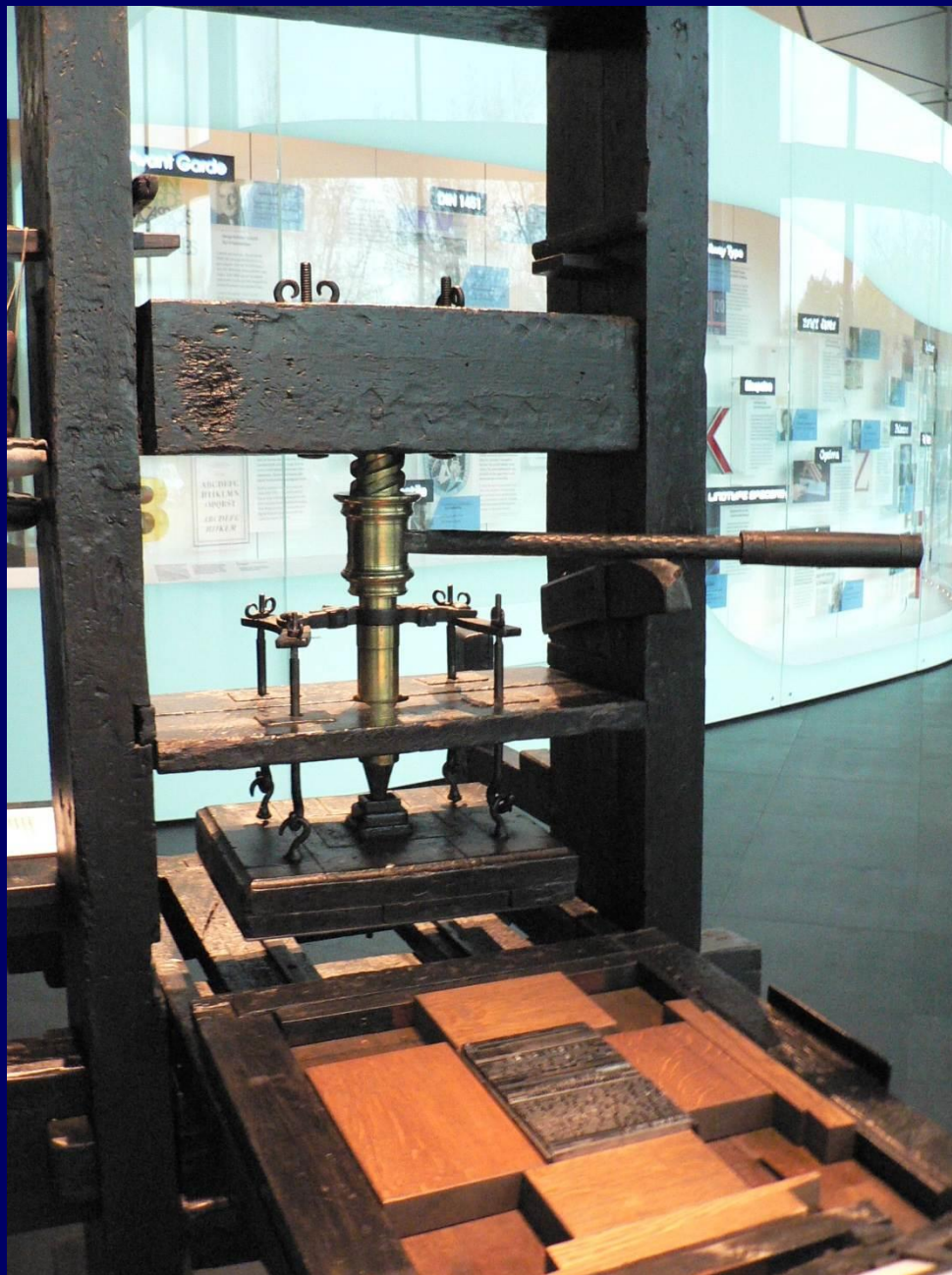
Ruční lis podle signetu Josse Bade (1462—1535)

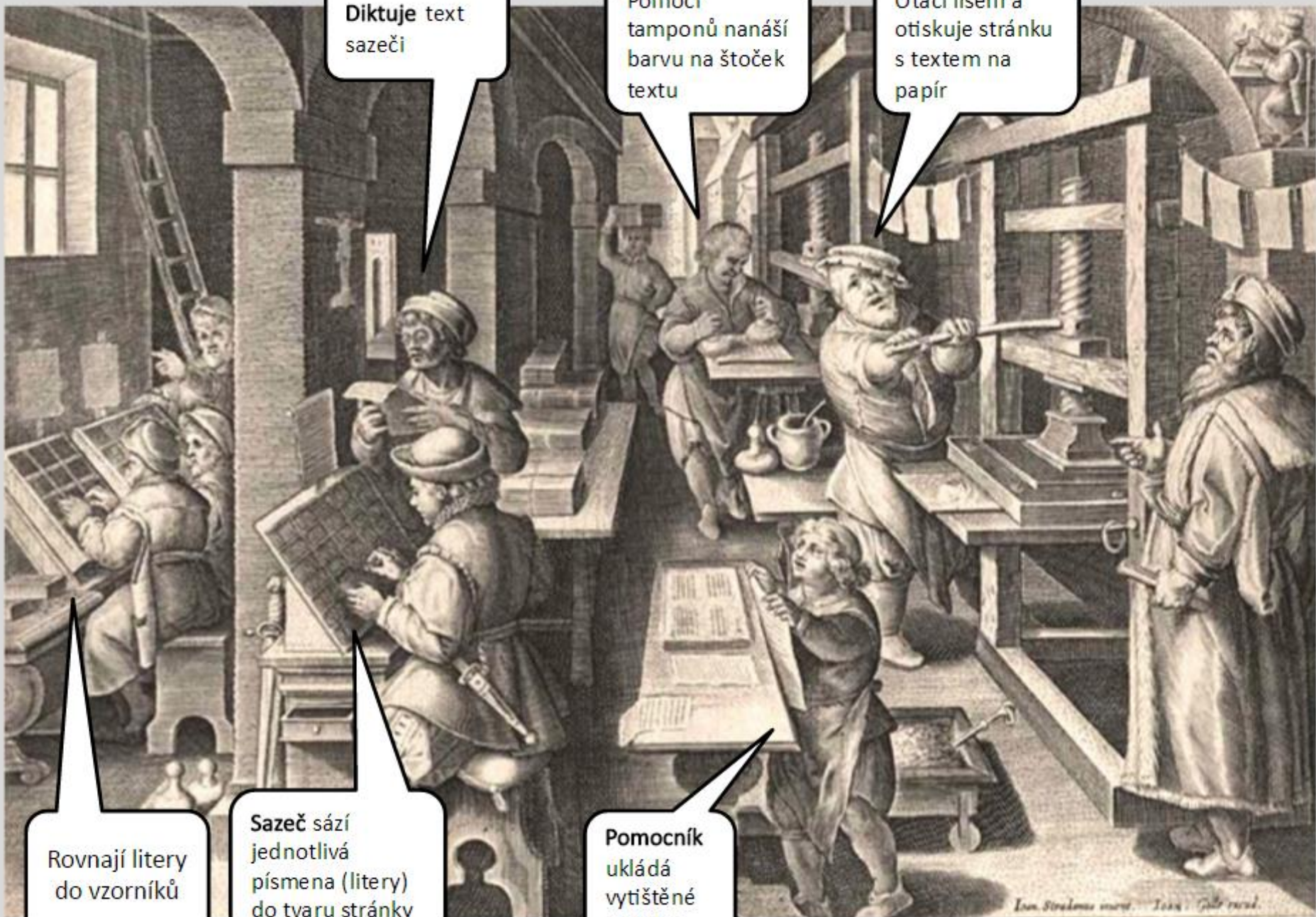
Jedno z prvních vyobrazení
ručního lisu

Většina tiskáren byla založena na dělbě práce =>

- majitel tiskárny
 - písmolijec
 - sazeč
 - ballenmeister – nanášec barvy
 - tiskaři – pressmeister
 - pomocníci a tovaryši
 - korektor
 - ilustrátor
-
- vydavatelé
 - knihkupci

Diktuje text
sazeči

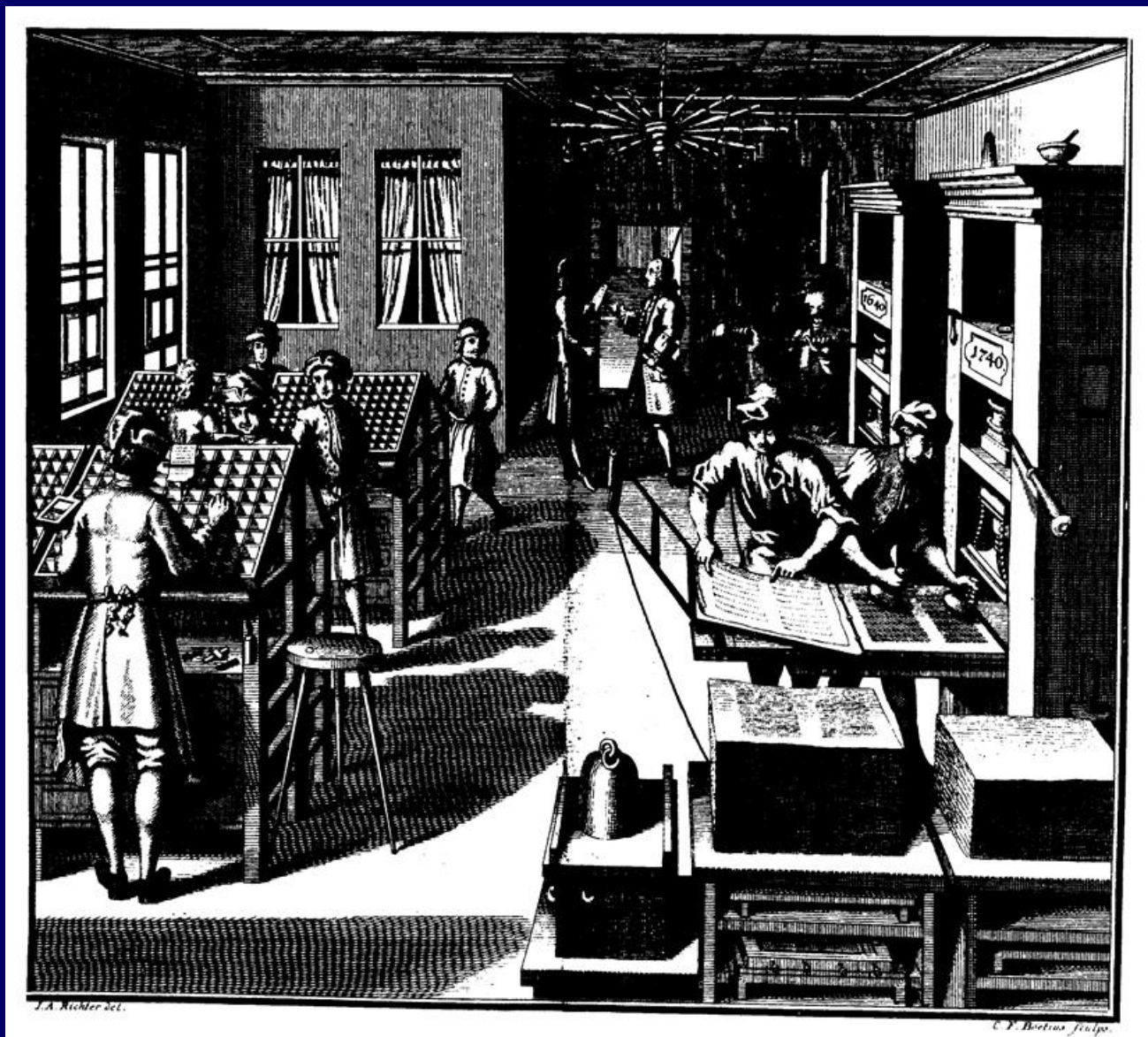
Pomocí
tamponů nanáší
barvu na štoček
textu

Otáčí lisem a
otiskuje stránku
s textem na
papír

Rovnají litery
do vzorníků

Sazeč sází
jednotlivá
písmena (litery)
do tvaru stránky

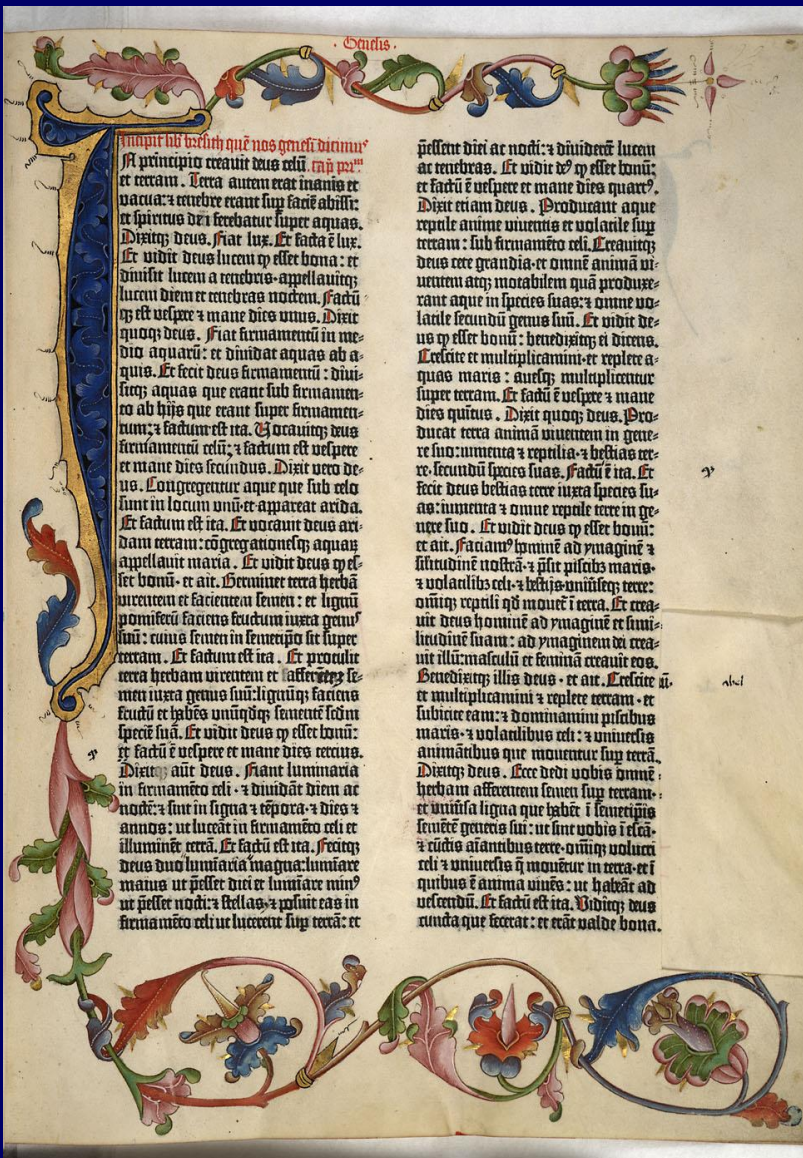
Pomocník
ukládá
vytištěné
stránky

Podoba knihtiskáren zůstala prakticky stejná až do 19. století

Gutenbergovy tisky

- **zlomek knih Sibyliných (Sibylina proroctví) 1445-1446**
- **Almanach na rok 1448**
- **Latinská bible z roku 1454/55 o 42 řádcích:** dvoudílná, knihy v rozsahu 641 stran => 1282 stran. Odhadovaný náklad 150-240 exemplářů na papíře, 30-35 exemplářů na pergamenu
- **Catholikon** – latinský slovník Jana Blaba (Mohuč 1460/1468)
- latinská bible 36 řádková, v rozsahu 882 stran (Bamberg? 1458-1460)
- Odpustkový list pro Kypr
- Turecký kalendář na rok 1455
- Protiturecká bula papeže Kalixta III.
- Donatus Ars minor

Impit ubi beatus que nos gmeti dicimur
 fit principio creavit deus celi. *cap. p. 1.*
 et creavit. Terra autem erat inanis et
 vacua: et tenebre erant super facie abyssi:
 et spiritus dei ferebatur super aquas.
 Dixitq; deus. fiat lux. Et facta est lux.
 Et vidit deus lucem qd esset bona: et
 dimisit lucem a tenebris appellavitq;
 lucem diem et tenebras noctem. factu
 qd esset vesper et mane dies unus. Dixit
 quoq; deus. fiat firmamentu in me-
 dio aquaru: et dividat aquas ab a-
 quis. Et fecit deus firmamentu: divi-
 sitq; aquas que erant sub firmamen-
 to ab hijs que erant super firmamen-
 tum: et factum est ita. Vocavitq; deus
 firmamentu celi: et factum est vesper
 et mane dies secundus. Dixit vero de-
 us. Congregentur aque que sub celo
 sunt in locum unu et appareat arida.
 Et factum est ita. Et vocavit deus ar-
 idam terram: congregatioq; aquaru
 appellavit maria. Et vidit deus qd
 esset bonu. et ait. Emergent terra herba
 virentem et faciem suam severt: et lignu
 pomiferu faciens fructum iuxta genu-
 suu: cuius semen in semetipso sit super
 terram. Et factum est ita. Et protulit
 terra herbam virentem et aspectu se-
 men iuxta genus suu: lignuq; faciens
 fructu et habes unuq; semine sedm
 specie sua. Et vidit deus qd esset bonu:
 et factu est vesper et mane dies tertius.
 Dixitq; deus. fiant luminaria
 in firmamento celi: et dividat diem ac
 nocte: et sint in signa et tempora: et dies et
 annos: ut luceat in firmamento celi et
 illuminet terra. Et factu est ita. fecitq;
 deus duo luminaria magna: lumina-
 re mane ut peller diem et lumina-
 re mino ut peller nocte: et posuit eas in
 firmamento celi ut luceant super terra: et

pellet diem ac nocte: et dividat lucem
 ac tenebras. Et vidit qd esset bonu:
 et factu est vesper et mane dies quartus.
 Dixit etiam deus. Producant aque
 reptile anime viventes et volante sup
 terram: sub firmamento celi. Creavitq;
 deus ceter grandia: et omne animu vi-
 ventem atq; morabilem qua produx-
 rant aque in species suas: et omne vo-
 lantile secundu genus suu. Et vidit de-
 us qd esset bonu: benedixitq; diebus.
 Benedixit et multiplicavitq; et replere a-
 quas maris: avesq; multiplicavit
 super terram. Et factu est vesper et mane
 dies quintus. Dixit quoq; deus. Pro-
 ducant terra animu viventem in gene-
 re suo: iumenta et reptilia: et bestias ter-
 re secundu species suas. factu est ita. Et
 fecit deus bestias terre iuxta species su-
 as: iumenta et omne reptile terre in ge-
 nere suo. Et vidit deus qd esset bonu:
 et ait. ficiant homines ad ymaginē et
 similitudinē nostrā: et pnt piscos maris
 et volantis celi: et bestias vniuersas: et
 omnes reptiles qd mouet i terra. Et crea-
 uit deus hominē ad ymaginē et simi-
 litudinē suam: ad ymaginē dei crea-
 uit illu: masculu et feminā creauit eos.
 Benedixitq; illis deus. et ait. Crescite et
 multiplicamini: et replere terram. et
 subiacet eam: et dominamini piscibus
 maris: et volantis celi: et vniuersis
 animantibus que mouentur sup terra.
 Dixitq; deus. Ecce dedi vobis omnē
 herbam aspectum severt sup terram:
 et vniuersa ligna que habet i semetipsis
 severt generis sui: ut sint vobis i escā:
 et cunctis animantibus terre: omnesq; volucres
 celi et vniuersis q mouentur in terra: et i
 quibus est anima vniuersa: ut habeat eis
 ut comedat. Et factu est ita. Viditq; deus
 omnia que fecerat: et erat valde bona.

Incipit epla beati ieronimi ad pauli
 nu presbiteru de omnibus diuine
 scilicet libris. Capitulum vniuersu.

Inter ambrosius
 tuam michi munuscu-
 la preteritis. deulit
 siml et suauissimas
 litteras: que a prin-
 cipio amicitias hoc
 probat iam fidei et veredis amicitie
 pferbant. Vera em illa necessudo ē
 et xpi glorio copulata: qua nō utili-
 tas rei familiaris. non pferna tanē
 rospit: nō subdola et pspās aduulacō:
 sed dei amiq; et diuini verū scripturā
 studia conuolant. Legim; in veredis
 historio quosdā lustralle puuitias
 nouos adisse plos. maria rāstille:
 ut eos quos et libris nouerāt: coram
 s; viderent. Sic pitagoras memphi-
 ticos vates. sic plato egyptum: et archi-
 tam tarentinū. tamq; oīa reale que
 quondā magna greci dicebat: labo-
 riosissime peragunt: ut qui artemis
 nigrē reat: et potens. cuiusq; doctrinas
 archademē gignathā pson abāt. hece
 peregrinus atq; discipulus: maleus a-
 liena verecunde discere: q; sua impu-
 derate ingere. Deniq; cum litteras
 quasi toto orbe fugientes persequuntur:
 captus a piratis et verūdatus. vran-
 uo crudelissimo paruit. ductus capti-
 uos vniuers; et secus: tamen quia phy-
 losophus: maior fuerat se fuit. ad cr-
 cumlinū. ladeo eloquentie fonte ma-
 nantem. de vlcimis hyspanie galliarū
 q; hibus quosdam venisse nobiles
 legimus: et quos ad contemplationem
 sui roma non traxerat: vnius homi-
 nis fama prederat. Habuit illa reas
 inaudiam omnibus sculis. celebra-
 dumq; miraculum: ut vetan rātam

ingredi: aliud eera verem querecerit.
 Apollon; fuit ille mag; ut vulgus
 loquitur. sine phis ut piragora tra-
 dunt. itavit plas. pāstine rāstilla-
 albānos. scāpas. mallāgeas. opu-
 lentissima indie regna pēteravit: et
 ad egyptum lantissimo phisōm amne
 rāstillo puenit ad bragmanas: ut
 hyaxam in throno sedent auro: et de
 rāstilla fonte potantem. inter paucos
 discipulos. de natura. de morib; ac de
 cunctis dicit; et sicut audiret docentem.
 Iude p clauitias. habilonios. chalde-
 os. yndos. assirios. partios. hysop-
 herites. arabes. palestinos. reuer-
 phus ad alexandriā. pēterit ad egypto
 piam: ut gignosiphitas et famosissi-
 mam solis mensam videret i sabulo.
 Inuenit ille vir ubiq; quod disceret:
 lang proficiens. semper se melior fie-
 ret. Scripsit super hoc plenissime octo
 voluminibus: phisōtratus. **II**
Quid loquar de seculi hominibus:
 cum apostolus paulus. vas e-
 lectiois. et magister gentium. qui de
 conscientia tant in se hospitis loque-
 batur. dicitis. An reperirentum que-
 ritis eius qui in me loquitur celsus.
 post damasum arabia; lustratam.
 ascendit iherosolimā ut videret petru
 et māster apud eum diebus quindeci.
 Hoc enim mīsticio ebdomadis et o-
 gdo adis. fuit? genuim; predicatore
 inuencus reat. Rursusq; post an-
 nos quatuordecim assumpto bariaba
 et vtro. reposuit cum apostolis eu-
 angelium: ne forte i uacuum curret
 aut cucurisset. Habet nescio quid la-
 tentis energie vni uocis adis: et in
 aures discipuli de auctoris ore man-
 fusa. fore? sonat. Vnde et estiphes cū
 rodi regularet et legret illa dno dicitis

Gutenbergova Bible z roku 1454/55 o 42 řádcích

I.4

we need
agination.
ve to find
view of the

and P. Heymann

Table of letters and symbols, possibly a cipher or a reference table, with columns of characters.

Manuscript
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500

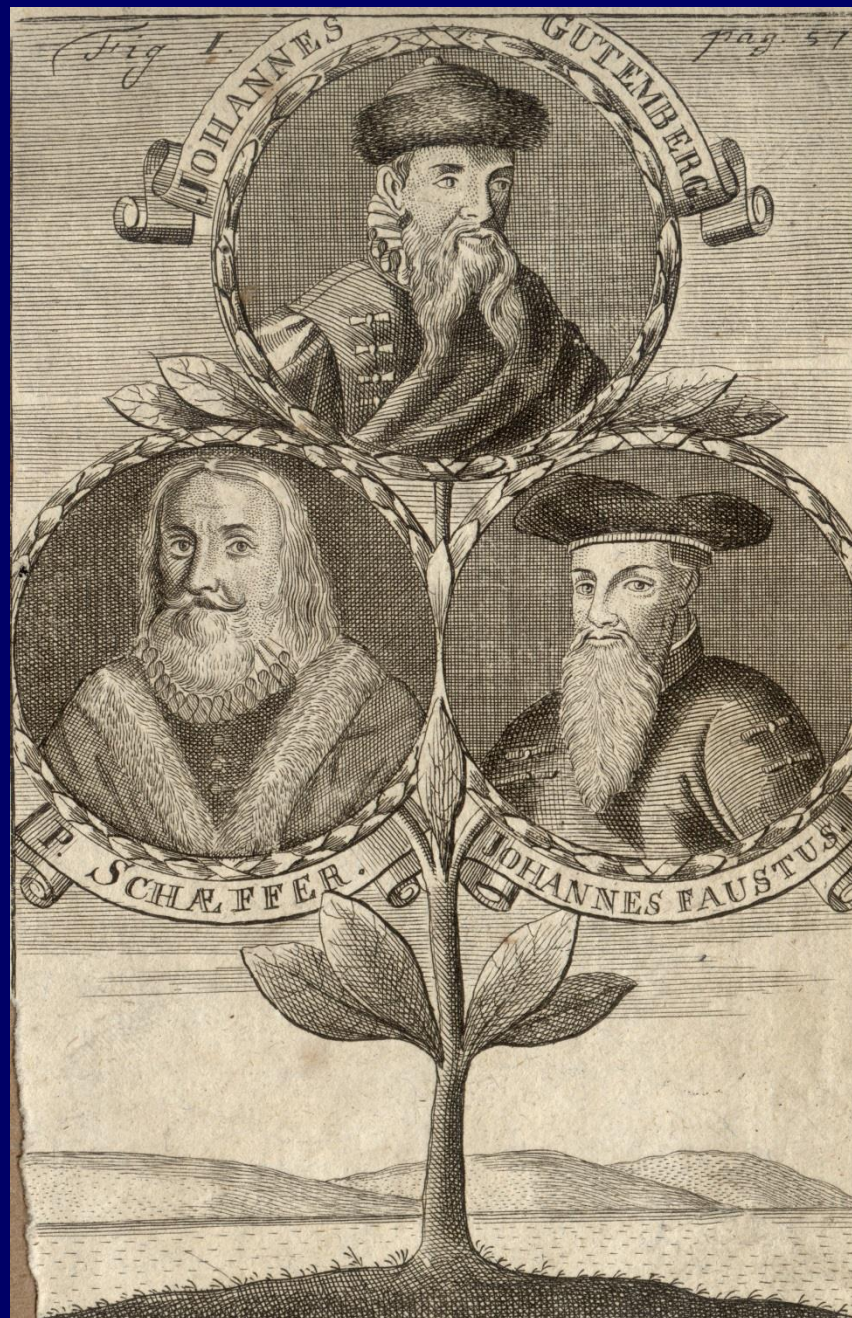
Manuscript
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510

- dvoudílná, tzv. 48-řádková bible tištěná v Mohuči r. 1462 za pomoci zařízení a materiálu někdejší Gutenbergovy tiskárny. Ozdobná iniciála "F" byla doplněna po vytištění knihy ručně (ze sbírek Knihovny knížat Kinských NM)

Mohuč

- Johann Gutenberg (1397/1400-1468)
- Johann Fust (1400-1466) od roku 1456 majitel Gutenbergovy dílny
- Petr Schöffer (1425-1503) od roku 1451 Gutenbergův žák, roku 1455 si vzal jedinou Fustovu dceru Christinu a postupně přebíral Gutenbergovu dílnu

Videa - vynález knihtisku a tisk

- Vynález knihtisku (Byl jednou jeden vynálezce)
- <https://www.youtube.com/watch?v=X-Z94wdXDmo>
- Tisk a výroba knihy
- <https://www.youtube.com/watch?v=rlxmZCPsnV8>

Šíření knihtisku

- 1447 Německo
- 1465 Itálie
- ca 1468 Švýcarsko
- 1470 Francie
- 1472 Španělsko
- 1473 Belgie, Maďarsko, Nizozemsko, Polsko?
- 1476 (1468?) Čechy
- 1477? Slovensko
- ca 1480 Portugalsko
- 1482 Dánsko, Rakousko
- 1483 Švédsko
- 1486 Morava
- 1491 Chorvatsko ...

- Do roku 1500 existovalo přes 1100 dílen ve více než 250 evropských městech.

Der Buchdrucker.

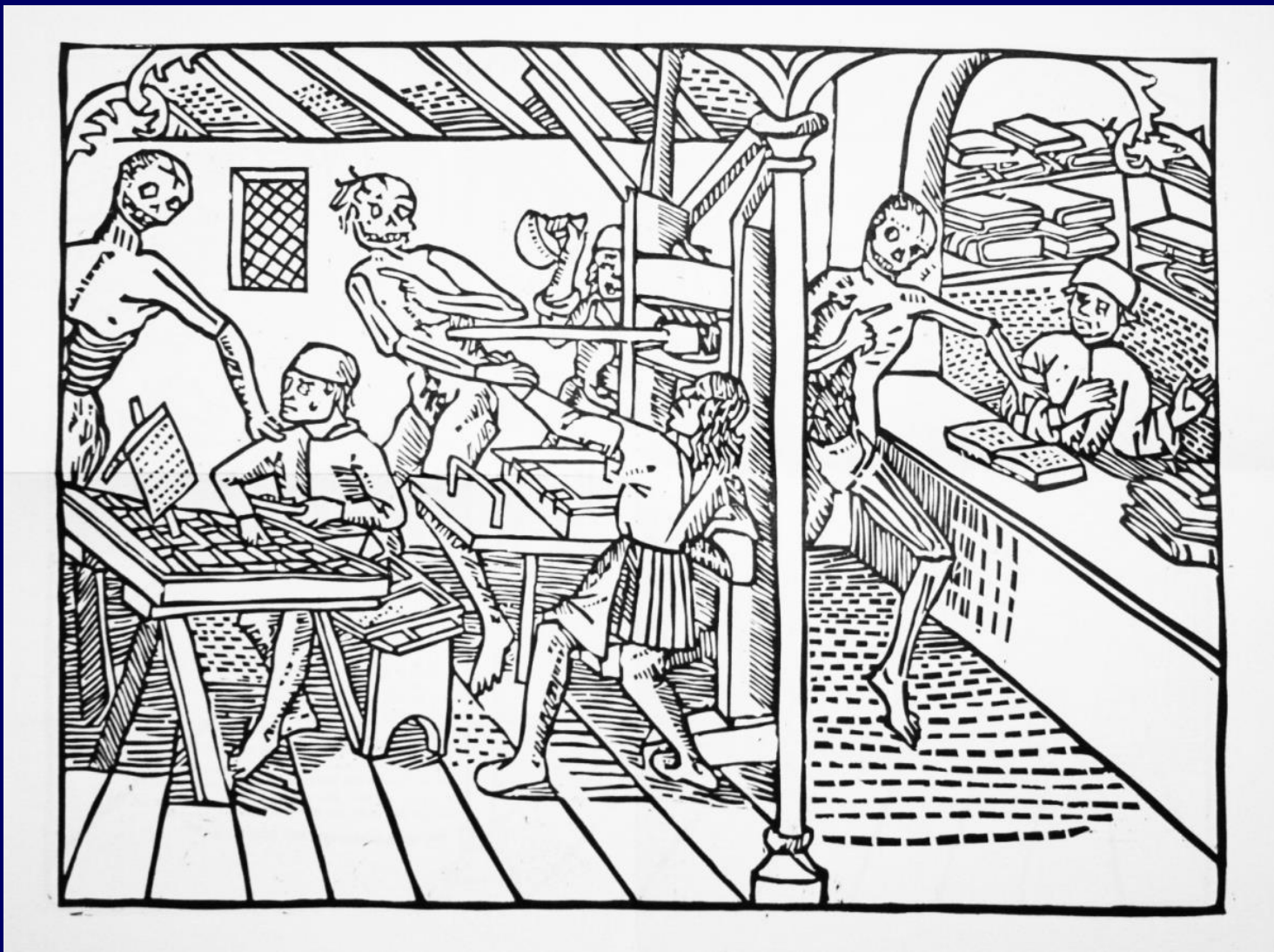
Ich bin geschicket mit der Pressen!
So ich aufftrag den Firmis reß!
So bald mein Dienr den Bengel zucht!
So ist ein Bogn Papiers gedruckt.
Dadurch kompt manche Kunst an tag!
Die man leichtlich bekommen mag.
Vor zeiten hat man die Bücher gschribn!
Zu Weing die Kunst ward erstlich triebn.

¶ iij. Der

Vynález knihtisku

Franciscus Philelphus: *„Předsevzal jsem si koupit z těch knih, které se dnes bez námahy a psacího náčiní, pouze pomocí určitých forem, jak zní odborný výraz, vytvářejí tak, aby člověk mohl věřit, že vyšly z ruky nejšikovnějšího opisovatele.“*

Tiskař Žaltáře z roku 1487 (tiskař dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta): *„ Jsú pak knihy tyto ne perem psány ani obyčejem obecným skrze písaře způsobeny, ale rytými ve tvrdém kovu literami velmi vtipným během učiněny a vytiskány“*

Mathias Huss: Danse macabre (Lyon 1499) – Tanec smrti - na jednom z dřevořezů se nachází nejstarší vyobrazení tiskárny a knihkupeckého krámu

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500

= in cunabulis = v kolébce (v plenkách)

= Wiegendruck

pojem **INKUNÁBULE** poprvé použil münsterský děkan Bernard von Mallinckrodt ve svém traktátu v roce 1639 „De ortu et progressu artis typographiae“

Knihtisk v Německu

Německo bylo centrem knihtisku odkud se knihtisk šířil do Evropy

centra: Mohuč, Bamberg, Štrasburk, Kolín nad Rýnem

Štrasburk – tamní písař a notář Johann Mentelin zde roku 1460 založil tiskárnu, latinská a německá Bible 1466
Německá bible byla první tištěnou biblí v národním jazyce

Bamberg – Heinrich Keffer vytiskl 1458-1460 36-řádkovou bibli, podoba jeho knih ovlivnila české tisky

Albrecht Pfister byl první, kdo tisk opatřil ilustracemi - bajky Ulricha Bonera: Der Edelstein (1461) s 203 dřevořezy

Knihhtisk v Itálii

Do **Itálie** zavedl knihhtisk roku 1465 Konrád Swendheym a Arnold Pannartz, kteří zřídili tiskárnu v benediktinském klášteře sv. Scholastiky u Subiaca

zdokonalení tiskového písma - antikva

Italští tiskaři (Řím, Benátky) Nicolas Jenson, Lucantonio Giunta, Erhard Ratdolt a Aldus Pius Manutius, Giambattista Bodoni

Knihhtisk ve Francii

centra: Paříž, Lyon

1470 Ulrich Gering, tiskárna při Sorboně

první francouzský tiskař byl Pasquier Bonhomme

1481 tiskl v Paříži Jean Dupré

1485 Guy Marchant

Další tiskaři: Jodocus Badius Ascensius, Henri Etienne,
Geoffroy Tory, Fournier, Didotové

Nicolas Jenson (1420-1480) Karel VII. jej údajně poslal do
Mohuče, aby se vyškolil v umění knihtisku a zavedl ho
ve Francii. Působil v Benátkách, kde vytvořil antikvu.

Knihtisk v Čechách

První český tisk:

Guido de Colonna: Kronika trojanská, Plzeň 1467/1468

Ze 44 prvotisků vzniklých v Čechách je jen 5 latinských, 39 českých => vývoj literatury v národním jazyce. V oblibě jsou řečtí a římské klasiky, Bible a náboženské texty, praktické příručky

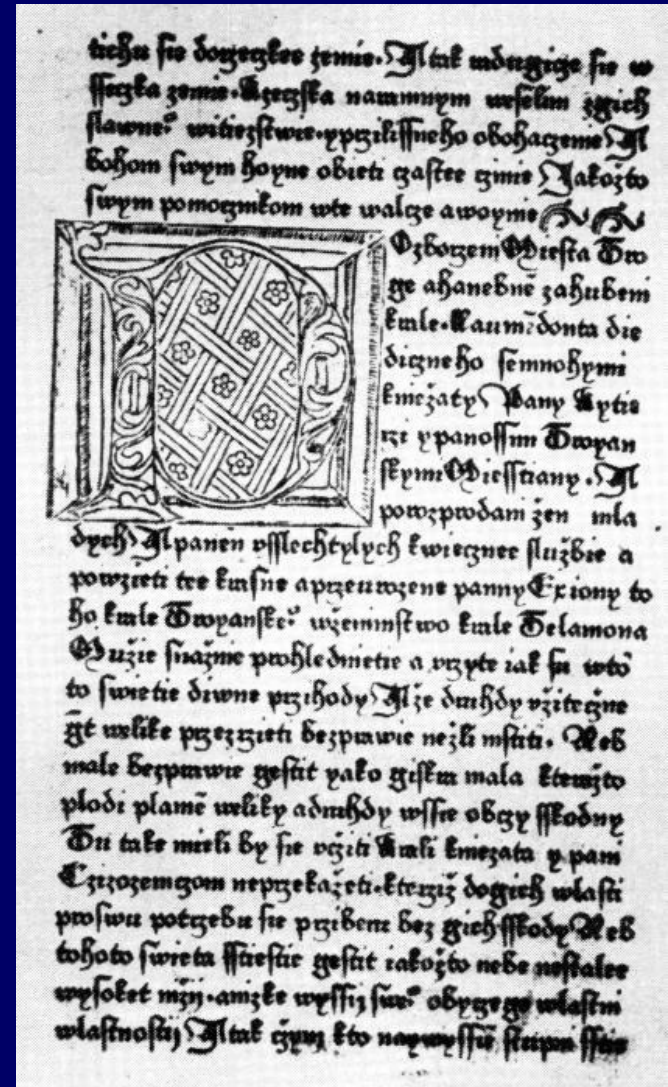
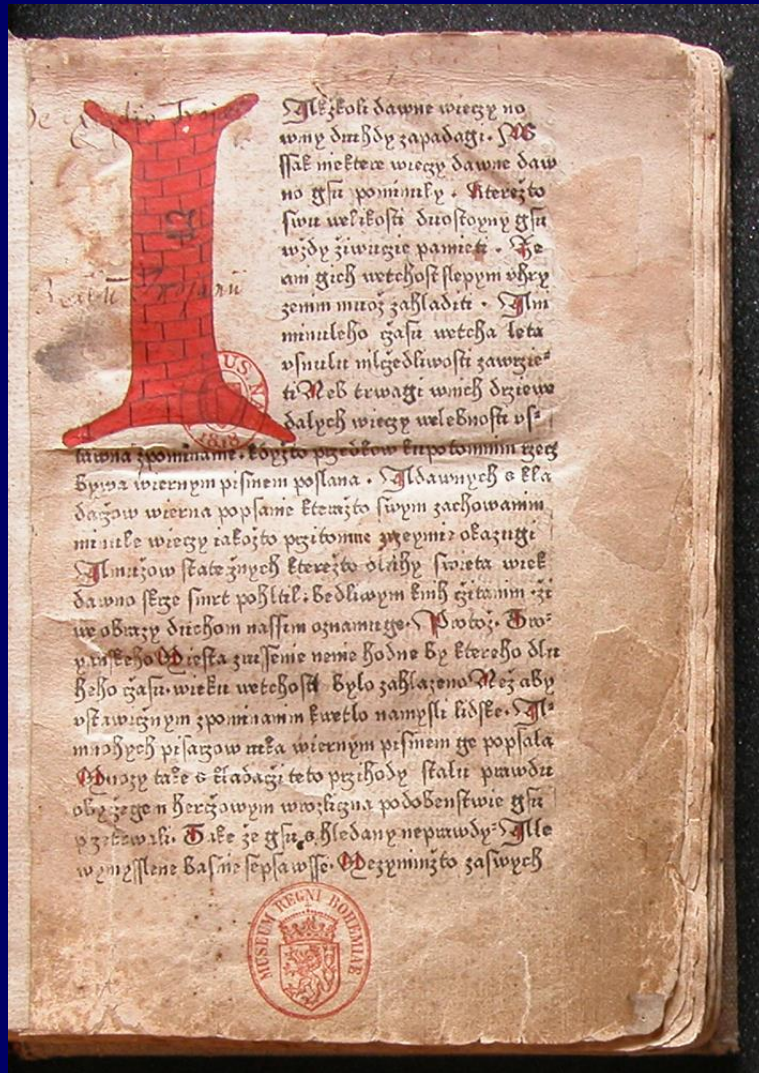
zásluhy za rozšíření knihtisku v Čechách: pražské tiskařské dílny, měšťané, univerzita

Centra: Plzeň, Vimperk, Praha, Kutná Hora, Brno

Plzeň

- **Guido de Colonna: Kronika trojanská** (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – 1sv., 195 fol., jednosloupcová sazba černou barvou, bez ilustrací. Rukopisná předloha = tzv. Osecký rukopis.
- **Statuta synodalia Arnesti**, Plzeň 1476 - příručka pro kněžstvo od Arnošta z Pardubic ; Tisk i úprava jsou značně nedokonalé, sazba je jednosloupcová, pravé okraje stránek nezarovnané.
- **Pasionál**, Plzeň 1498-1499 tiskař – plzeňský měšťan Mikuláš Štětina Bakalář
- **Dlabačův Nový Zákon**
- **Pražský misál**, 1479 - Kniha modliteb, zpěvů a mešních čtení vysázených ve 2 sloupcích na foliovém formátu

Guido de Colonna: Kronika trojanská (Historia destructionis Troiae), Plzeň 1467/nebo 1468 – domalovaná a jediná tištěná iniciála

Vimperk

- Jan Alakraw – kočovný německý tiskař
- ve Vimperku 1484 vznikly tři tisky (dva latinské a českou Minuci na rok 1485 = nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)
- Všechny tisky jsou tištěny rotundou, kterou Alacraw přinesl z Pasova, čeština je bez diakritiky se značnými chybami.

Tractatus peroptimus d' animabus exutis a corporibus editus
a fratre Jacobo doc. ordinis cartusienfis ertfordie.

Rogamus vos ne terreamini p spiritū: verba sunt
apostolica ad plebem thessalonicā missa in epla. 2.
2. c. eandem cōsolantia ne terrores cōciterentur p
pter psecutiōes arbitrātes. p tunc quasi instaret di
es iuditij, prime futuri vt patet ex sequētibus eiusdem. c. pre
dicens eis prius venturū pditiōis filiū quē nos anti xpm dici
mus 7 eius fallaciā in signis mēdatibus 7c. Que verba nō ab
surde summi pnt ad ppositū nostrū. Fateor enī paruitatē me
am sepeniēro a multis pulsata quid opinarer de aparitiōibus
quorūdam spirituū in quibusdā monasterijs: cimiterijs eccle
sijs siue domibus qui qñqz nō sine molestatiōe ac turbatione
terribili se oñdāt nō tñ visibiliter: lapillos ollas siue alias res
proijcientes scāna subuertētes 7c. nec tamē vba eorū audiunt
nec videntur oculis. 7 tñ quozqz hec turbatiua exercent vt
etiā habitatores coguntur fugere 7 habitatiōes solennes de
serere. nō sine magno damno d' quo fateor certā habere notici
am ymmo 7 cōpassionē cū eis dem. Et licet orationes facte sūt
et aliq ceremoniālia fuata nō tamen cessauit illa inquietudo.
Quid igitur de hoc possit tarditas mea in hac obscura mate
ria opinari. put. deus dare dignabitur poscētibus non negabo
nō prescribens in his certius verius sentientibus. ptestatione
solenni in scolis theologicis fieri cōsueta p me crebrius repeti
ta semp salua 7 premissa nec inutile psuaderi mihi videoz ali
quid de talibus speculari si tamē veritas in his valeat dinosci
Primo. ppter turbatiōem hoim fidelii subueniēdū. Lum. p
pter animarū forte ibi apparentiū subuentiōem vt post pate
bit. Cū ppter fidelii vt emendare vitā suā studeāt amonitio
nem. Nec enī puto tales apparitiōes fieri apud infideles siue

farraceos siue iudeos 7c quia tales cause loci apud eos non
dabent. Has causas inter alias nō estimo minimas licet apud
infideles alias apparitiōes fieri non est impossibile scz demo
niorū sed nō animarū xpianaz suffragia poscentiū. Deus enī
et natura nihil agit 7 pmittit frustra: humiliter igitur aggre
dior hanc tenebrosaz materiā que in scripturis sanctis aut co
ctoꝝ nō satis ē digesta: qntū valeo tñ ad fontē dicitatis recur sū
habiturus exinde hausturus vt beniuolis lectoꝝibus pponaz
veniā petens de inculto stilo 7 materia forte certificata minus
pbabile eā affirmās nō ex primis pncipijs demōstratiue dedū
camus. Nec enī hec materia subiecta ē p mis pncipijs factē hu
manis s; volūtati diuine q būano iudicio mime obnoxia exiit.
Ocurrunt igitur ad ppositum aliqua consideranda.
Primo de egressu animarū humanarū a corporibus
per sententiā mortis. Scō de recapitulis et locis ad
q pducunt post egressū 7 de habitudinibus eorū. Tertio de ap
paritiōibus q sūt ab aiat us exutis ad hoies viuētes. Quarto
de expimētatiōibus q sūt 7 cur veniūt illi spūs ad hoies 7 quō
dispositos expedit illos eē q expiri debēt illa. Quinto de ceremo
nijs pcedētib; ad istā expiētiā. Sexto d' interrogatorijs ab aia
bustaciēdis. Septio quō cognosci valeāt si de aut fecte appa
reāt. Octauo quo sint executiōes faciēde si aliq desiderāt a vi
uētibus. Et cōsiderādus ē aduētus 7 recessus eaz. Quātū ad
pmū sciēdū q vt patz in quorū dā reuelatiōibus dolorosissima
ē sepatio aie a corpe. Pā pena illa excedit oēs sedī penas licet
ab hoibus alijs nō sentiat. Lius primi ratio ē q natalis appe
titus aie ad corpus rūpit 7 violatio istī appetitus natuaralis
multū ē penalis sicut etiā in alterius morte scz vxoris aut filioꝝ
aut amicoꝝ dolor est grauis. Sicut legitur d' augustinō cui vi
su fuit q in morte sui cari amici mediū cordis ablatū fuit. Itē
q anima ante infusione ius in corpus nūq; esse habuit sed in

Tractatus peroptimus de animabus exutis a corporibus ... Pataviensi :
[Johann Alakraw et Benedictum Mayr], 1482

Brno

- 1486 Konrad Stahel a Matthias Preinlein
- V Brně se usadili pravděpodobně na pozvání olomouckého biskupa Jana Filipce
- První tištěná kniha na Moravě – **Agenda Olomucensis**
7. října 1486 – sbírka formulářů sloužící kněžím olomoucké diecéze při liturgických úkonech.
- Kolofon: *„Agenda podle pravé rubriky olomouckého kostela: ve slavném městě Brně vytištěná: končí šťastně: léta spásy 1486: dne 7. října.“* T
- Tiskaři uvedeni nebyli, objevují se až v ostřihomském misálu z roku 1491 o 308 listech, kde bylo uvedeno, že jej vytiskli: *„Conradus Stahel et Matheus Preinlein impressores Veneti.“*

Ecclia S. Maria
In nomine sancte et indiuidue trinitatis: Amen. Incipit agenda scdm eborum Olomucensem: Et primo benedictio Salis et Aquae dominicis diebus

Adiuutorium nostrum p̄ circulum anni.
In nomine dñi. Qui fecit celum et terram
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Deus in adiuutorium meum intende.
Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria patri et filio et spiritui sancto.
Sicut erat in principio et nunc et semper: et in secula seculorum: Amen. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc. Ave Maria. Credo in deum.

Sine Oremus subiungat.

Exorcizo te creatura salis per deum
vini. ✠ per deum verum ✠ per deum
sanctum ✠ per eum qui te per Heliseum prophetam in aquam mitti iussit: ut sanaretur sterilitas aque: et efficiaris sal exor

Sancta maria magdalena: ora pro eo.
Sancta anna: ora pro eo.
Sancta felicitas: ora pro eo.
Sancta lucia: ora pro eo.
Sancta agnes: ora pro eo.
Sancta agatha: ora pro eo.
Sancta dorothaea: ora pro eo.
Sancta margarita: ora pro eo.
Sancta barbara: ora pro eo.
Sancta katherina: ora pro eo.
Sancta ludmilla: ora pro eo.
Oes sancte virgines: et vidue: orate.
Omnes sancti: orate pro eo.
Propitius esto: parce ei dñe. **P**ropitius esto: Succurre ei domine. **A**b omni malo: Libera eum domine. **A**b hoste maligno: Libera eum domine. **A**b insidijs diaboli: Libera eum domine. **A** cruciatu et morte perpetua. Libera eum domine. **A**b ira tua. Libera eum domine. **A**b penis inferni. Libera eum domine. **P**er natiuitatem tuam. Libera eum domine.

ciiij

Agenda Olomucensis 7. října 1486

- **Johann Thurocz: Chronica Hunganorum** (Brno 1488). Tisk s 41 dřevořezovými portréty uherských králů - první kniha s tištěnými ilustracemi na našem území.
- Pro potřeby triviálních škol vytiskli několik donátů (Aelius Donatus: Ars minor), učebnice latinské gramatiky, latinské a německé kalendáře, odpustkové listiny a minuce
- V roce 1499 Stahelův společník Matthias Preinlein přestěhoval tiskárnu do Olomouce
- Psalterium Olomucense z roku 1499 – dedikace biskupovi Stanislavu Thurzovi

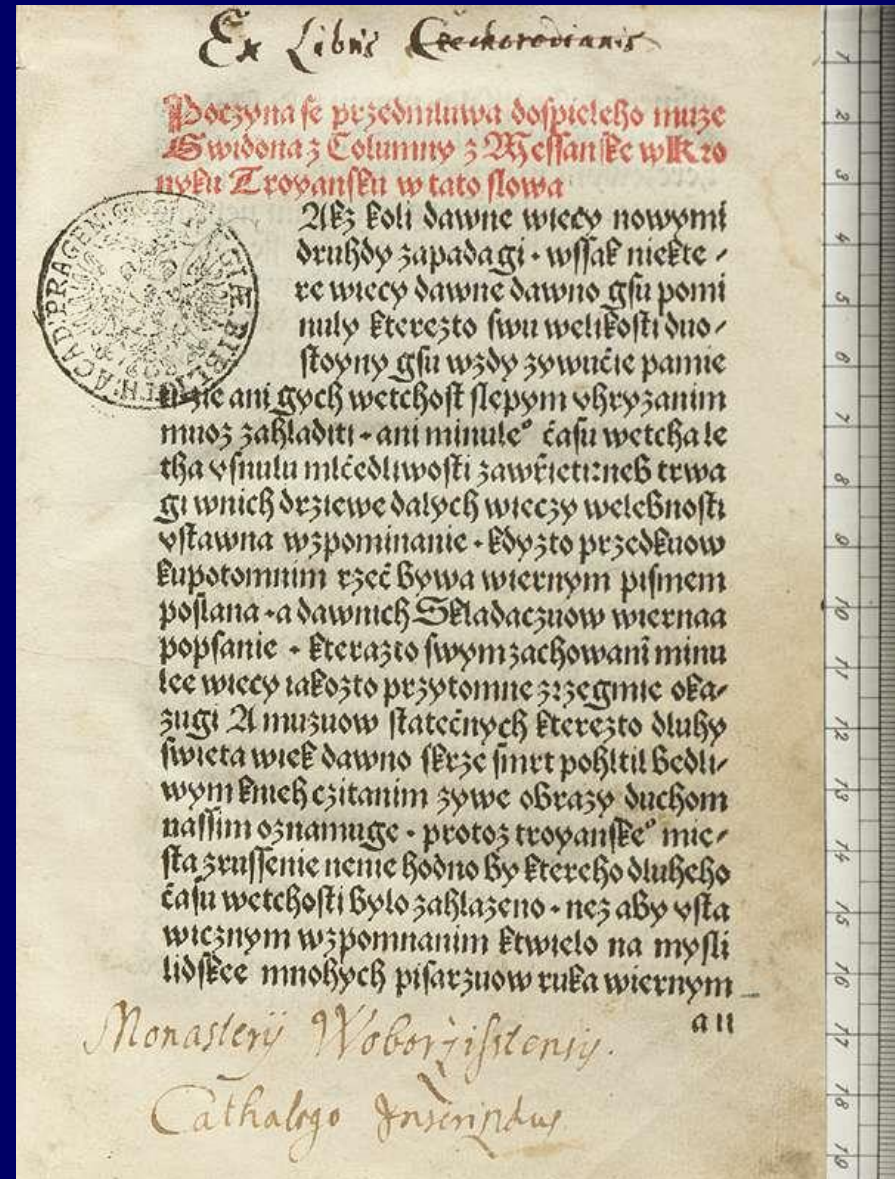
Johannes Thurocz: Chronica Hungarorum. Brno: [Konrad Stahel et Matthias Preinlein], 20.3. 1488

Praha

- nejstarší tisky 1487-1500 se tiskly ve 3 tiskárnách:
- **Tiskař Žaltáře z roku 1487**
- **Tiskař Pražské bible**
- **Tiskař Korandy**

Tiskař Žaltáře z roku 1487

- Tiskař Žaltáře z roku 1487 (dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta). Žaltář je první pražskou tištěnou knihou. Druhou jeho knihou je ve stejném roce vydaná **Kronika trajánská**. - Obě knihy jsou tištěné bastardou, v textu jsou vynechána místa pro iniciály.

Tiskař Pražské bible

- **Tiskař Pražské bible** (Jan Kamp), známý je majitel tiskárny - Jan Severýn, který dílnu provozoval do roku 1515. Tiskař začal tisknout 1488 a do roku 1500 vytiskl celkem 17 prvotisků: Pražská bible, která je prvním kompletním vydáním tištěné bible u nás o rozsahu 610 fol., Kronika zv. Martimiani, Ezopovy bajky, Pasionál z roku 1495 – bohatě ilustrovaný se 170 dřevořezy - ryté podle Schedelovy Kroniky, Kalendář na rok 1497 a 1498, Nový Zákon z přelomu let 1497/1498 – rozsáhle ilustrován, inspirace v Kutnohorské bibli.

**Przedmliwa swateho kie
ronyma na Zabon Nlowy**

Moży że gsu by-
li kteryż; cwanie
spisowali swaty
Lukas ewan-
gelista swiedzi rka Ze mno-
zy giste pokusili se aby zpo-
sobili wypowiedanie cinnow
kteryż; stze nas doplna wy-
psani gsu . cal yak; su ozna-
mili nam ti kteryż; od począt-
ku sami skledli gsu . rzeż; : a
stuzebnost wedli prynu **Ne**
Boy sepsanie ta kteryż; ku pa-
matze trwagi a; doswad to
zgewnie oznamugi . kteryż; to
od rozlicnych mizuow gsu
skladana . rozlicneho kacieł
stwa początke we byli **Jak**
gest to kteryż; **Egipstij** ma-
gi . **A** gen; swatemu toma-
sowi a mategi a **Bartholo-**
miegi . **dwana**tych tak; apo-
stolom se p'ipisuge . a gen;
Wazylydes a **Apolines** slo-
zili . y mnozy gini . kteryż; to
wyezitati wielni dluha wicz

gest . **A** przytem to nie; ne-
nie wicz potrzebie . gedine
toliko toto powiedien . **Ze** su
byli niekteryż; : kteryż; to bez-
ducha swateho ; y milosti bo-
zie . pokusili se : wicze aby
zpuosobili rozprawku : ne-
li aby toho toz se gest daloo-
znamili prawdu . **Onic**ż; to
sprawedliwie se moze slowo
toto przeko powiedien **Wie-**
da tem kteryż; wyprawugi
; s'edze swieho . kteryż; kacie
gi po duchu swem . kteryż;
wiedzi toto die pan . a pan
gest glich nepostal **Onic**ż;
to y spasytel we c'etm swate-
ho **Jana** mliwi **Wssyckim**
gen; gsu przedemni przisli
; lodiegi byli a kteryż; **Li** k-
ryż; gsu przisli : ne kteryż;
postani gsu **Nebo** sam die .
Przychazeli gsu : a yat sem
glich neposielal . **Przytacz**
gen; przychazeti dzie wss-
t'cinost . a p'ri postanych pod-
dana stuzebnost gest . **Czer-**
kw pal swata kteryż; to gest
na skale zalozena yakoz pan

a y

Bo kdy; byl w galisey chodi-
ly zaimn; a przislubowaly
su genu . y gine mnoze k-
re; byly s nim wstupilny do
geruzalema **A** kdy; gi; bie-
se wicz . ze byl patk gen;
gest przed sobotu . przysel
yozeł od arymatthye s'lechy-
tyz desyctnik . gen; y on ze
kisse kralowstwie bozicho .
a smiele wffel ku pilatowi .
y profyl zatielo ge; yssowo .
A pilat podivil se g'ziliby o-
mizel **A** powolal century-
ona : otazal ho g'zili gest o-
mizel . **A** kdy; zwiediel od
centuryona . dal gest tielo
yozełowi . **Tedy** yozeł ku
p'iw lueneko plama . a slo-

Joseph

zow ko obium w plama . y

polozyl do hrobu gen; byl
wytsan ; skaly . a przwalil
kamen k dwierzom hrobo-
wym **Alc** maria magdale-
na a maria yozełowa patric-
chu k'edby byl polozen

Capitola . XVI .

W pondiel po S wsbam dobre zmuzyim a p...
W wtery przed bozim tielem do a nazay wybor sta k hlawnie jif

Exordium
Naden swateho wita dobre mladym a zmuzyim krom bede
W sobotu swatcu witu dobre zmuzyim a p...
W nediel po swatcu Janu krticli dobre zmuzyim a p...
W wigilguy Spetra a pawla do a nazay wybor zmu a sta k hlazi

Srpen
Naden swate marie dobre mladym krom bede
W sobotu po rojestan apofstolow do mla a zmu k ste a nazay tez
W nediel po s Jakubem ospeh zmuzyim a starym kndy
Nazayev cati dez dobre krom hlawnie k...
Naden swate petra dobre s... ym krom plizuzge

Sary
W wigilguy swateho wawrzynge dobre mladym krom bede
W patek po swatcu wawrzynzy odpolu mla a zmuzyi krom stehen
W sobotu przed matku bozi do a nazay wybor mla a zmu k steh
W pondiel przed S Bartolomege wybor k hlazi a u... rano do
Naden swateho Jana stien dobre starym krom plizuzge

Wagay
Naden narozenie matky bozi dobre mladym krom stehen
W patek po matce bozi do a nazay wybor mla a zmu krom stehen

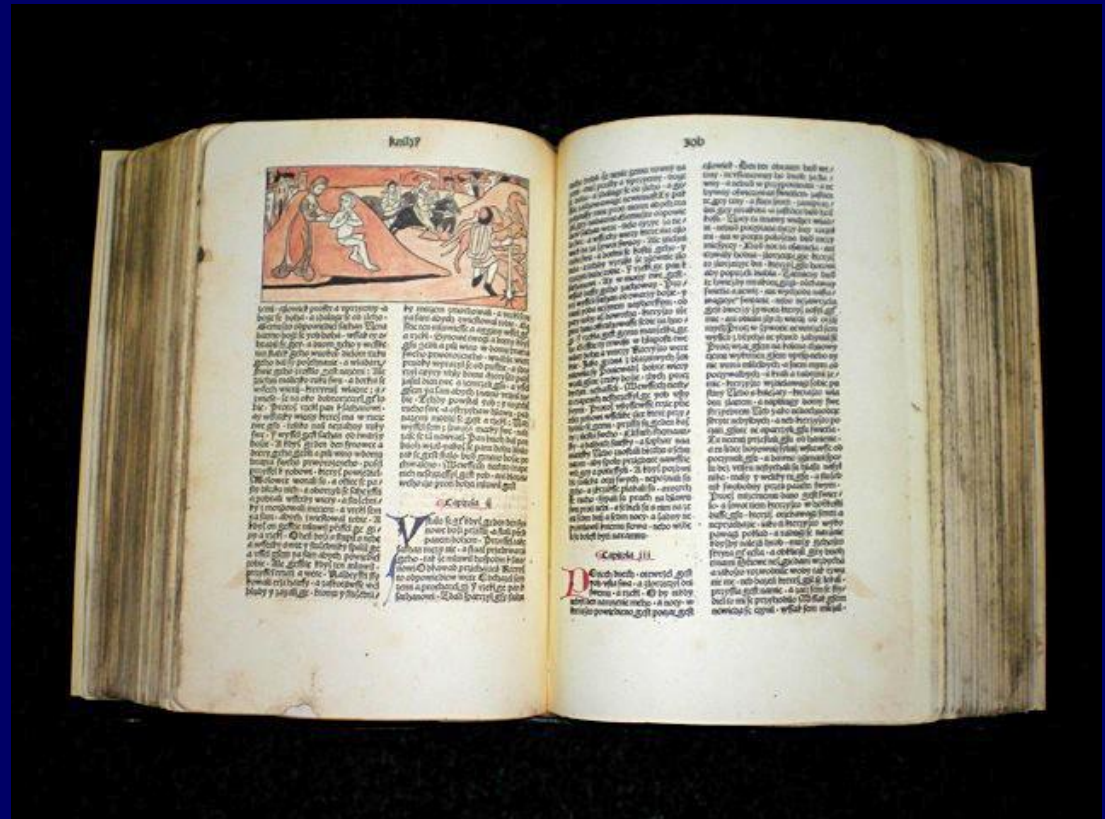
W Wegde sluzge na raku w pondiel przed Switem po pate hodine
P Pan tee gwerti wenu a Saturnus
W A tehoz w strzedu po...
W A tehoz w strzedu po S wroko...
W A tehoz wczwrtce przed S magda...
W A tehoz w patek przed S syrtam po xv hodi
W A tehoz w patek po nanebe wzei A B w rix hodinu
W A tehoz w nediel po S Silguy po puol sedme hodi
W A tehoz w nediel po S Skyzie przed xxi hodinu Pan tee
W gwerti Saturnus a Mars
W A tehoz w ediel po S lampertu po puol vj hodi
W A tehoz w ponoku po S remigu po puol xxi hodi
W A tehoz w pondiel po S hawli w rxi hodi
W A tehoz w wstredu po w ssech S po x hodi
W A tehoz w strzedu po S bryccy k puol xv hodine
W A tehoz w gwrtel po S ondrzagi po rxi hodine
Wegde sluzge na k; orozge ka S. lucz w puol iij hodine Pan
tee gwerti Ahekez a Saturnus
W A tehoz w patek po S lucz po ix hodine
W A tehoz w sobotu po bozim narozem po puol ix hodi

Minuce na rok 1491

Kutná Hora

- 1489 zde byl uveřejněn jediný tisk ve dvou vydáních – **Kutnohorská bible**, tiskařem byl Martin z Tišnova
- 612 listů s 116 dřevořezy

Starší vydání Kutnohorské bible má na konci umístěn znak Kutné Hory s korunovaným W. Ve všech exemplářích je slovně uvedeno jméno města i tiskaře.

16. století

- V roce 1480 vyšlo 8000 knih v průměrném nákladu ca 200 kusů. Knihy se hromadily ve skladech, nenacházely kupce a tiskárny končily úpadkem
- Čas knihy jako přepychového předmětu skončil a z knihy se stal užitkový předmět
- V 16. století se zvyšuje nabídka knih na trhu, ale i poptávka po knihách
- Knihtisk ztrácel individuální umělecký charakter a do poloviny 16. století se transformoval na principech kolektivní práce
- Od 16. století platilo, že vznik tiskárny zakládalo privilegium panovníka, od 18. století koncese udělovaná nejvyšším státním orgánem (gubernium)

- **Renesanční kniha definitivně opouští od nápodoby rukopisů. Písmo nekopíruje kaligrafické předlohy, je konstruováno v souladu s možnostmi výroby kovové litery**